

İŞĞALDAN AZAD EDİLMİŞ ƏRAZİLƏRDƏ KADR EHTİYAQLARININ ÖDƏNİLMƏSİNDƏ YAŞLILARIN TƏHSİLİNİN ROLU



Lüdviq Hüseynov,
Əmək məsələləri üzrə müstəqil ekspert
e-mail: lyudvigh@gmail.com

UOT: 33; 338

Xülasə. Məqalədə işğaldan azad edilmiş ərazilərdə iqtisadiyyatın bərpa olunmasının və yenidən qurulmasının zəruriliyi vurğulanmış, düzgün peşə seçimində rol oynayan aktiv məşğulluq tədbiri kimi yaşlıların təhsil sisteminin aparılmasının məqsəduyğunluğu əsaslandırılmış, yaşlıların təhsili işinin mahiyyəti və məqsədi, habelə əsas istiqamətləri nəzərdən keçirilmişdir. Androqogikanın mahiyyəti təhlil edilmiş, səmərəli məşğulluğun təmini baxımından yaşlıların təhsil sistemi, peşə hazırlığı və əlavə təhsil kurslarının təşkilinin əhəmiyyəti qeyd olunmuşdur.

Açar sözlər: işğaldan azad edilmiş ərazi, iqtisadiyyat sahələri, bərpa prosesi və yenidənqurma, yeni iş yerləri, peşə hazırlığı, yaşlıların təhsili, sosial-iqtisadi inkişaf, əmək bazarı, rəqabətə-davamlı peşə və ixtisas.

Key words: liberated territory, economic sectors, recovery process and reconstruction, new jobs, vocational training, adult education, socio-economic development, labor market, competitive professions and specialties.

Ключевые слова: освобожденные от оккупации территории, экономические районы, процесс восстановления и реконструкции, новые рабочие места, профессиональная подготовка, образование пожилых людей, социально-экономическое развитие, рынок труда, конкурентоспособная профессия и специализация.

Azərbaycan ordusunun sentyabr ayının 27-də işğalçı Ermənistan silahlı qüvvələrinə qarşı başladığı əks-hücum əməliyyatında əldə etdiyi möhtəşəm qələbələr haqqında bundan sonra kitablar yazılacaq, filmlər çəkiləcək. Lakin tam əminliklə deyə bilərik ki, cəbhə uğurlarımızın ən başlıca səbəbi Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin son 17 ildə həyata keçirdiyi güclü dövlət, güclü ordu strategiyası, milli birlik və döyüşçülərimizin ruh yüksəkliyi idi.

Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə sentyabr ayının 27-dən başlanılan Vətən Müharibəsi şanlı qələbə ilə sona çatdı və 44 gün davam edən hərbi əməliyyatlar çərçivəsində

Azərbaycan ordusu işğalçı Ermənistanın 30 il ərzində qurduğu silahlı qüvvələrini darmadağın edərək böyük zəfərə imza atdı.

Ordumuzun sentyabr ayının 27-də Qarabağda başladığı uğurlu əks-həmlə əməliyyatları nəticəsində noyabr ayının 9-dək 5 şəhər, 4 qəsəbə və 286 kənd işğaldan azad edildi. Cəbrayıl şəhəri – rayonun 90 kəndi, Füzuli şəhəri – rayonun 53 kəndi, Zəngilan şəhəri – rayonun Mincivan, Ağbənd, Bartaz qəsəbələri və 52 kəndi, Xocavənd rayonunun Hadrut qəsəbəsi və 35 kəndi, Tərtər rayonunun 3 kəndi, Qubadlı şəhəri – rayonun 41 kəndi, Xocalı rayonunun 9 kəndi, Şuşa şəhəri, Laçın rayonunun 3 kəndi, həmçinin Ağdərə və Murovdağ istiqamətlərində bir neçə strateji

yüksəklik, Zəngilanda isə Bartaz, Sığirt, Sükkürataz yüksəklikləri və daha 5 adsız yüksəklik yağılardan təmizləndi.

Azərbaycan böyük qələbənin ilk addım səslərini noyabr ayının 8-də Qarabağın ürəyi sayılan, incisi hesab olunan Şuşa şəhərinin işğaldan azad edildiyi ilk saatlarda eşitdi. Bəli, bu qədim yurd yerimizin xilasını ilə tam qələbəmizə yol açıldı. Düşmənin ağ bayraq qaldırmaq və ka-pitulyasiya etməkdən başqa yolu qalmadı. Döyüşlərdə bütün dünya Azərbaycan xalqının əzmini və Azərbaycan ordusunun döyüş qabiliyyətini aydın gördü. Vətənpərvər xalqımızın öz prezidentini necə dəstəklədiyi, onun ətrafında sıx birləşdiyi bir daha təsdiqləndi. Əgər belə olmasaydı, hazırda Azərbaycan ordusu torpaqlarımızı işğaldan azad etmək üçün BMT Təhlükəsizlik Şurasının kağız üzərində qalan 4 Qətnaməsini təkbəşinə reallaşdırma, hərbi meydanında düşməni qalib gələ və cəbhə xəttinin bütün istiqamətlərində əməliyyat şəraitinə tam nəzarət edə bilməzdi.

Yuxarı Qarabağ və işğal edilmiş ətraf rayonlarımız tarixi-mədəni dəyəri, füsunkar təbiəti ilə yanaşı, yeraltı və yerüstü sərvətlərə, zəngin iqtisadi potensiala, geniş turizm imkanlarına malikdir. Bu rayonlarımız aqrar üstünlüyü, xammal bazası və emaledici sənaye istehsalı baxımından əlverişlidir. Həmin ərazilərin iqtisadi potensialının əsas parametrlərinə diqqət yetirsək görərik ki, Ermənistanın talançılığı, istismarı nəticəsində regionun infrastrukturunu yox səviyyəsinə gətirilib. İşğal nəticəsində minlərlə hektar əkinəyararlı ərazilərimiz hərbi tullantılarla çirkləndirilmiş, Azərbaycan iqtisadiyyatına və dünyanın genofonduna milyardlarla manat həcmində ziyan vurulmuşdur.

Bu gün Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü bərpa etməklə yanaşı, həm də iqtisadiyyatını bütövləşdirir. 30 il ərzində erməni terrorçuları işğal etdikləri ərazilərimizi – kənd və qəsəbələrimizi, böyük şəhərlərimizi viran qoyublar, infrastrukturunu, evləri dağıdıblar, təbii sərvətlərimizi talan ediblər. *Statistikaya əsasən, işğal altında olan torpaqlarımızda 7 rayon mərkəzi, 6 şəhər, 12 qəsəbə, 900-ə yaxın kənd, 700-dən artıq xəstəxana və tibb müəssisəsi, 6 dövlət teatri, 368 klub və 85 musiqi məktəbi, 150 min yaşayış evi və mənzil, 927 kitabxana, 44 məbəəd, 9 məscid, 473 tarixi abidə, saray və muzeylər, 40 min muzey*

eksponatı, 160 körpü və digər infrastruktur obyektləri, 6000 sənaye, kənd təsərrüfatı və digər müəssisələrimiz məhv edilib. Bu ərazilərdə vaxtı ilə 1 milyon hektardan artıq kənd təsərrüfatı sahəsi, o cümlədən 127,7 min hektar suvarılan torpaq və 34,6 min hektar üzüm və meyvə bağları ziyan çəkib.

İşğala qədər ölkə üzrə ÜDM istehsalının 24%-i, üzüm istehsalının 41%-i, kartof istehsalının 46%-i, ət istehsalının 18%-i, süd istehsalının 34%-i həmin rayonların payına düşüb. İşğal, ölkənin su ehtiyatlarına da ciddi ziyan vurub. Ümumi meşə sahələrinin 25%-i, yəni 280 min hektarı işğal olunan torpaqların payına düşürdü. Düşmənin təbii sərvətlərimizin qanunsuz istismarı yolu ilə Kəlbəcərdə külli miqdarda qızıl hasil edib. Qeyd etdiyimiz statistik məlumatlar görülməli işlərin miqyası haqqında müəyyən təəvvür yaradır. Bu səbəbdən, Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında olan Laçın, Kəlbəcər, Qubadlı, Zəngilan, Cəbrayıl, Ağdam, Füzuli inzibati rayonlarının inkişaf etdirilməsi çoxsaylı və müxtəlif sektorları əhatə edəcək kompleks yanaşma tələb edir.

İşğaldan azad edilmiş torpaqlarımızın iqtisadi potensialı çoxspektrli olub, kənd təsərrüfatının, sənayenin və turizmin müxtəlif sahələrini əhatə edir. Həmçinin bu torpaqlar üzümçülük, tütünçülük, pambıqçılıq, baramaçılıq, meyvə-tərəvəz, bostançılıq və heyvandarlığın inkişafı üçün böyük potensiala sahibdir. Burada qarğıdalı, noxud və üzüm regionun xarakterik bitkilərindəndir. Xatırladaq ki, Füzuli, Ağdam rayonları işğaldan əvvəlki dövrlərdə pambıq, taxıl, üzüm istehsalına görə ölkədə aparıcı rayonlar sırasında idi. Cəbrayıl, Qubadlı, Zəngilan rayonları da üzümçülükdə fərqlənirdi. Laçın, Kəlbəcər, Qubadlı və Zəngilanda heyvandarlıq çox inkişaf etmişdir. Göründüyü kimi, işğaldan azad edilən ərazilərimizin təbii imkanları, kənd təsərrüfatı potensialı bölgədə iqtisadiyyatın daha tez bərpa olunmasına şərait yarada bilər.

Ekspert rəylərindən də göründüyü kimi, Dağlıq Qarabağ və onun ətrafında olan Laçın, Kəlbəcər, Qubadlı, Zəngilan, Cəbrayıl, Ağdam, Füzuli inzibati rayonlarının sənaye, kənd təsərrüfatı potensialı genişdir, xammal bazası, təbii resursları olduqca böyükdür. Bütün bunlar bərpa prosesindən sonra qısa zamanda həmin regionun iqtisadiyyatının sürətlə inkişaf edəcəyini deməyə

əsas verir. Qarabağda təhlükəsizlik təmin edildikdən, infrastruktur yeniləndikdən və demografik məsələlər həll olunduqdan sonra turizmin təşkili üçün kompleks layihələr həyata keçirilməsi real görünür. Bu platformada dövlət, özəl sektor və alimlərin birgə səyi sayəsində Dağlıq Qarabağın turizm potensialı sıfırdan işlənilib hazırlanmalı, təbii və antropogen turizm resursları nəzərdən keçirilməlidir. Qarabağ əsasən, dağlıq ərazi olduğundan dağçılıq və alpinizm turizmini xüsusi qeyd etmək istərdim. Düşünürəm ki, Qarabağ təbiətinin zənginliyinə, qədimliyinə və tarixi-mədəni abidələrinə görə ekoturizm, etnoturizm zonası kimi inkişaf edəcək, dünyanın ən gözəl turizm məkanlarından biri kimi turistlərin üz tutacağı region olacaqdır.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə infrastruktur və kənd təsərrüfatı, sənaye müəssisələrinin qurulması yeni iş yerlərinin yaradılmasına gətirib çıxaracaq. Bu rayonlarda əhalinin sayı kifayət qədərdir. Məsələn, Füzuli rayonunun 150 min, Ağdamın 200 min əhalisi var. Eyni zamanda apardığımız sorğulara əsasən, o ərazilərdən məcburi köçkün düşmüş vətəndaşlarımızın böyük hissəsi bərpa işlərindən sonra öz doğma torpaqlarına qayıtmaq istəyirlər. Onlar üçün yeni iş yerlərinin yaradılması vacibdir. Onu da qeyd edirəm ki, aqrar sahədə torpağın məhsuldarlığının artırılması, əkin sahələrinin salınması üçün kənd təsərrüfatı üzrə ixtisaslı kadrlara ehtiyac vardır. Digər tərəfdən, birbaşa kənd təsərrüfatında işləyəcək və inşaatda çalışacaq xeyli sayda işçi qüvvəsinə də ehtiyac yaranacaq. Həmin ərazilərə qayıdacaq əhalinin iqtisadiyyatda səmərəli inteqrasiya olunmaları məqsədi ilə onların peşə hazırlığının, yenidən hazırlanmalarının və ixtisaslarının artırılmasının həyata keçirilməsinə ehtiyac yaranacaq. Bu məqsədlə də yaşlıların təhsil sisteminin tətbiqi böyük əhəmiyyət kəsb edəcəkdir. Bu istiqamətdə Təhsil Nazirliyinin və Dövlət Məşğulluq Agentliyinin fəaliyyətinin gücləndirilməsinə ciddi ehtiyac yaranır.

Yaşlıların təhsil sisteminin əsas xüsusiyyətləri

Azərbaycan dövləti işsizliyin azaldılması və məşğulluğun yüksəldilməsi üçün yeni iş yerlərinin yaradılması istiqamətində ardıcıl şəkildə tədbirlər görmək niyyətində olduğunu bəyan etmiş və həqiqətdə də bu məqsədlə konkret

tədbirlər həyata keçirmişdir ki, bu da işsizliyin səviyyəsinin aşağı düşməsinə səbəb olmuşdur. Bununla belə dünya təcrübəsinin, xüsusilə də keçid iqtisadiyyatının mövcud xüsusiyyətlərinin təhlili göstərir ki, ölkədə işsiz və işaxtaran vətəndaşların məşğulluğunun təmin edilməsi, onların əmək bazarında rəqabətə davamlı və müasir tələblərə cavab verən müvafiq peşə və ixtisaslara yiyələnməsindən də əhəmiyyətli dərəcədə asılıdır. Bir sözlə, əmək qabiliyyətli əhalinin, orta və yaşlı nəslin əmək bazarında rəqabətqabiliyyətli olan peşə və ixtisaslara yiyələnməsi zərurəti tezisini Azərbaycanda yoxsulluğun azaldılmasının mühüm vasitələrindən biri kimi qəbul etmək lazımdır.

Qeyd edək ki, yeni cəmiyyət quruculuğunda bu proseslər çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir və **“yaşlıların təhsili”** adı altında həyata keçirilir. Azərbaycanda bu problem daha çox insanların ilkin və həyati ehtiyaclarının ödənilməsi vasitəsi kimi çıxış edir və peşəyönümü, peşə hazırlığı, ixtisasartırma, bərpa kursları kimi özünü büruzə verir. Ümumiyyətlə, Azərbaycanda yaşlıların təhsili anlayışını belə ifadə etmək olar: “Yaşlıların təhsili əmək qabiliyyətli əhalinin əmək bazarında rəqabətqabiliyyətliliyinin təmin edilməsi vasitəsi, yeni iqtisadi münasibətlərə uyğun şəkildə formalaşan və əmək bazarının tələblərinə cavab verən mütəxəssislərin hazırlanmasını təmin edən və beləliklə də peşə-ixtisas təhsili xidmətləri bazarının əmək bazarı ilə birbaşa bağlılığını nəzərdə tutan sosial-iqtisadi prosesdir”.

Son onillikdə dünyanın inkişaf etmiş ölkələrində olduğu kimi, Azərbaycanda da yaşlıların təhsilinin elmi-praktik məsələlərinə diqqət artmışdır. Bu sahədə beynəlxalq təşkilatların iştirakı ilə seminarlar keçirilmiş, yaşlıların təhsilinin – andraqogikanın mənası, müasir cəmiyyətin inkişafında onların rolu açıqlanmışdır. Müasir cəmiyyətdə insan həyatının, mədəniyyətinin inkişafı təhsillə bağlıdır. Bu baxımdan da yaşlıların təhsili müasir cəmiyyətin inkişafı üçün və bu inkişaf prosesində andraqoq anlayışı yaşlıları irəli aparmaq mənasında böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Andraqogika elmi – yaşlıların təhsilinin qanunauyğunluqlarını öyrənən bir elmdir. Yaşlıların təhsili tarixən çox qədim olsa da, andraqogika gənc elmdir və hazırda özünün tam for-

malaşması dövrünü yaşayır. Yaşlıların təhsili, fəaliyyəti məqsədyönlü bir proses olub, onun vasitəsi ilə fərdin şəxsi xüsusiyyətləri, yaradıcı imkanları, həyatda baş verən hadisələri, dərk etmə qabiliyyətləri, yeni fikirləri formalaşır, yeniləşir və onun yaşadığı dövrün tələblərinə cavab verir. Andraqogika elminin obyektı yaşlı təhsil alanlar və onların təhsil prosesidir. Andraqogikanın predmeti yaşlıların təhsilinin psixoloji, pedaqoji aspektlərinin tədqiq edilməsi, proseslərin layihələndirilməsi, proqnozlaşdırılması, öyrənilməsi və izahıdır. Yaşlıların təhsili həm də fasiləsiz təhsil sisteminin aparıcı sahəsidir.

Təhsildə yeni dövr – insanın ömürboyu təhsilə yiyələnmək dövrüdür. Avropa alimi Ç.Xammellinin fikrincə, fasiləsiz təhsilin əsas ideyası yeni insan tipinin tərbiyə olunmasıdır. Belə insan həyatda mədəniyyətə yaradıcı və dinamik münasibətlə xarakterizə olunur. Yaşlıların təhsili fasiləsiz təhsil sisteminin aparıcı sahəsidir. Beynəlxalq aləmdə hesab edirlər ki, yaşlıların təhsili XXI əsrin açarıdır. Bu gün müasir həyatın məsuliyyəti yaşlıların boynuna düşür. Ona görə də yaşlıların professional təhsili ön plana çıxır. Yaşlıların təhsili müasir humanist dəyərlərə istinad edir.

Təhsil insanı ömürboyu inkişafa aparan mədəni, ictimai bir institutdursa, andraqoq yaşlıları bu sahədə müşayiət edən mütəxəssisdir. Andraqoqlar o mütəxəssis və peşəkarlardır ki, onlar yaşlıların təhsili sahəsində, onun müxtəlif formalarında, ali məktəblərdə, ixtisasartırma institutlarında, kurslarda və s. yerlərdə məşğul olurlar. Başqa sözlə desək, yaşlıların müxtəlif kateqoriyaları ilə məşğul olan mütəxəssislər – sosial pedaqoqlar, təhsil təşkilatçıları, yeni təhsil strukturları, pedaqoji fəaliyyət növlərini layihələşdirən ixtisasartırma, təkmilləşmə və yenidən hazırlanma təhsili ilə məşğul olanlar təhsildə innovasiya prosesinin iştirakçılarıdır. Daha sonra sosial müdafiəyə ehtiyacı olanlarla məşğul olan, onların qayğısına qalanlara, insanların özünü inkişafına, özlərini yeni həyatda tapmağa, şəxsi potensiallarını inkişaf etdirməyə kömək edən işçilər də bu kateqoriyadan hesab edirlər. Bir sözlə, bu problemi müxtəlif konfranslarda müzakirə edənlər hesab edirlər ki, bütün maarif, mədəniyyət işçiləri, insanların istirahətini təşkil edənlər, turizmlə məşğul olanlar, yaşlılara sosial-mədəni xidmət göstərən peşəkarlar andraqoqlar

adlanır. Araşdırmalar sübut edir ki, andraqoqların fəaliyyətinin başlıca effekti yaşlı insanın öz həyatının mənasını başa düşməsinə, inkişaf perspektivini görə bilməsinə yönəltməlidir.

Andraqoq – bir insan, müxtəlif formal və qeyri-formal təhsil situasiyalarında yaşlılarla işləyən bir mütəxəssis kimi insanı qarşıya çıxan konkret vəzifələrin həllinə yönəldir, onun tənqidi düşünməsinə, sivil dünyada partnyorluq əlaqələrindən istifadə etməyə, mədəniyyət və dəyərlər dialoquna, tolerantlığa və konstitutsiyalı və-tənpərvərliyə istiqamətləndirir.

Yaşlıların təhsili – respublikamızda və dünyada gedən proseslərə, dəyişikliklərə, yeniləşmələrə hazır olmanın qaydaları, insanların fəallığı və məhsuldarlığını təmin edəcək üsulların, texnologiya və metodikaların araşdırılması və öyrədilməsi deməkdir. Bu baxımdan da insanlar qarşısında dövlətin vəzifəsi dəyişərək yeniləşir. Həmçinin yaşlıların təhsilinə xidməti təşkil etməklə yanaşı, həm də onun inkişafını və idarə olunmasını təmin etməli, maddi kömək göstərməlidir. Yaşlıların fəaliyyətinin inkişaf metodologiyasının formalaşmasında müasir fasiləsiz təhsil ideyalarının, yalnız təlimin yox, insanın bütün ömürboyu təhsil ideyası və prosesində andraqoqun rolu böyükdür.

Fransız dilində **“animator”** can verən, həyat verən, təhsil verən deməkdir. Burada təhsilverən, öyrədən, andraqoq-animatorun fəaliyyəti ona əsaslanır ki, bir insan başqasına özünü göstərməyi bilməyə, necə öyrənməyə kömək edir, onun şəxsi qabiliyyətlərinin üzə çıxmasına şərait yaradır. Bir sözlə, öyrədən animator-andraqoq hər bir fərddə insaniliyi açıqlayan, üzə çıxarandır.

Yaşlıların təhsili (andraqogika) insanı dəyişdirmir, başqalaşdırmır, sadəcə olaraq onun kim olmasına, nəyə qadir olmağına, (onun keçmiş təcrübəsinə istinad) şüurlu münasibəti ilə yanaşaraq onun müasir dünyasını, fəlsəfi münasibətini dərk etməyə, insanlığa, insana xidmət etmək üçün öz bacarıq və tələbatlarına münasibətin formalaşmasına kömək edir.

Yaşlıların təhsili andraqoqun fəaliyyət sahəsidir. Yaşlılar andraqoqlarla birlikdə təhsil prosesinin subyektləridir. Yeni reallığın layihələndirilməsi və həyata keçirilməsi təşkilatçı-andraqoqun fəaliyyət dairəsidir. Andraqoqun

fəaliyyəti tədris prosesinin iştirakçılarının şəxsiyyətlərarası münasibətlərinin həyata keçirilməsinə fəlsəfi və pedaqoji baxımdan hazır olması onun fəaliyyətini zənginləşdirir. Andraqoqun professional səlahiyyəti onu dinləyən yaşlıların onun nüfuzuna inamından asılıdır. Ona görə də yaşlıların təhsil sahəsi üçün müəllim (andraqoqların) hazırlığı mühüm vəzifədir. Bu vəzifəni təsadüfi şəxslər yerinə yetirə bilməzlər.

Təhsilin bu sahəsi üçün işçilərin hazırlanmasına Fransada hələ 1920-ci ildən başlanılmışdır. Orada yaşlıların təhsil mərkəzlərinin orijinal mexanizmi hazırlanmış və nəzəri əsasları işlənmişdir. Fransa, İspaniya və digər Avropa ölkələrinin təcrübəsi Azərbaycanda da yaşlıların təhsil sahəsi üçün müəllim (andraqoqların) hazırlanmasının zəngin imkanlarına və onun perspektivliyinə inam yaradır. Andraqoqun sosial-psixoloji hazırlığı onun dinamik keyfiyyətidir. Yaşlıların təhsil sahəsi üçün müəllim (andraqoqların) hazırlığı mühüm təhsil fəlsəfəsidir. Andraqoq yaşlıların təhsili ilə bağlı olan mü-təxəssisdır. **Andraqoqlar sırasına** – *yaşlıların təhsil müəssisəsində çalışan müəllimlər, yaşlıların işlədikləri sahələrdə fəaliyyət göstərən mütəxəssislər, təhsili idarə edənlər, sosial işçilər, hüquqşünaslar, həkimlər, turizmlə məşğul olan işçilər, əlillər evlərinin əməkdaşları* və s. daxildir. **Yaşlılıq mərhələləri** – **gənclik, kişiləşmə (anahıq), kamillik və ahıllıqdır.** Bu mərhələlərdə yaşlıların inkişafının əsas psixi-fiziki inkişafının qanunauyğunluqları özünü göstərir və əlavə təhsilə ehtiyac duyulur.

Müasir dövrdə Azərbaycanda yaşlıların təhsil prosesini nəzərdə tutan sosial-peşə adaptasiyası sisteminin yaradılmasına və bu sistemin mövcud situasiya əsasında tənzimlənməsinə ehtiyac duyulur. Dövlət üçün yaşlıların təhsilinin əsas zərurilik dəyərləri aşağıdakılardır:

- *əhalinin siyasi hazırlığı;*
- *cəmiyyətin stabilliyi;*
- *mədəni səviyyənin artması;*
- *müəssisələrin inkişafı;*
- *iqtisadiyyatın gücləndirilməsi.*

Bu dəyərlərin işaxtaran vətəndaşlara, xüsusilə gənclərə aşılması gənclərin mövcud əmək bazarının vəziyyəti haqqında onlarda aydın təəvvür yaradan vacib bir amildir.

Hazırda ölkədə həyata keçirilən sosial-iqtisadi

siyasətin qarşısında duran əsas vəzifələrdən biri də əldə olunmuş iqtisadi inkişafın nəticələrini sosial inkişafıla sinxronlaşdırmaqdan ibarətdir. Belə ki, aparılan iqtisadi siyasət nəticəsində əldə edilən makroiqtisadi stabillik və iqtisadiyyatın real sektorunda baş verən sürətli inkişaf, cəmiyyətin keçid dövründən irəli gələn sosial problemlərinin həll edilməsinə obyektiv zəmin yaradır. Məhz bu baxımdan ölkənin təhsil sisteminə mövcud olan problemlərin həlli istiqamətlərinin müəyyənəşdirilməsi və bu istiqamətlərdə zəruri tədbirlərin reallaşdırılması xüsusilə mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Çünki dünya təcrübəsi çox aydın şəkildə sübut edir ki, müasir dövrdə hər hansı bir ölkədə davamlı sosial-iqtisadi inkişafın təmin edilməsinin əsasında, məhz inkişaf etmiş təhsil sisteminin mövcudluğu dayanır.

Müasir dövrdə yüksək səviyyəli təhsil sisteminin mövcudluğu ölkə iqtisadiyyatının rəqabətqabiliyyətliliyinin gücləndirilməsi, ölkənin investisiya cəlbediciliyinin yüksəldilməsi, əmək bazarının səmərəli fəaliyyət göstərməsi, əhalinin layiqli həyat səviyyəsinin təmin edilməsi və digər bu kimi fundamental problemlərin həllində başlıca faktora çevrilmişdir.

Əgər XIX əsrdə iqtisad elmində əsas istehsal amillərinə torpaq, kapital və əmək daxil edilirdisə, XX əsrin əvvəllərində təşəbbüskarlıq da bu sıraya əlavə edildi. XX əsrin sonlarında isə istehsalın beşinci, həm də əsas amili rolunda, məhz bilgi çıxış etməyə başladı. Ona görə də “yeni iqtisadiyyat” nəzəriyyələrində müasir dünya təcrübəsinə istinadən birmənalı şəkildə vurğulanır ki, XXI əsrdə bilgiyə investisiya qoyaraq, yenilik yarada bilənlər dünya bazarında rəqabət apara biləcəklər. Çünki müasir dövrdə iqtisadiyyatın rəqabətqabiliyyətliliyi informasiya və bilgi əsasında fəaliyyət göstərən texnologiyalardan asılıdır. Ona görə də torpağa, təbii ehtiyatlara və ya kapitala əsaslanmaqla əvvəlki dövrlərdə rəqabətqabiliyyətli sayılan iqtisadi sistem, hazırda keyfiyyətli insan potensialı və bilgiyə əsaslanan iqtisadi sistemlərlə müqayisədə rəqabətqabiliyyətli ola bilmir. Bir sözlə, XXI əsrdə hər hansı bir ölkənin rəqabətqabiliyyətliliyi daha çox yüksək bilikli və keyfiyyətli insan resursları amilinə əsaslanır ki, bu faktoru da, məhz inkişaf etmiş təhsil sistemi vasitəsi ilə təmin etmək mümkündür.

Müasir dövrdə iş və həyat modelləri çox sürətli templərlə dəyişir. Bu isə əmək bazarlarında mütəmadi şəkildə yeni keyfiyyət dəyişiklikləri yaradır. Baş verən yeniliklərin doğurduğu bu dəyişikliklərə müvəffəqiyyətlə uyğunlaşma isə yalnız vətəndaşların ömürboyu təhsili vasitəsi ilə mümkündür. Bu deyilənlərin keçid iqtisadiyyatlı ölkələr üçün aktuallığı daha böyükdür. Çünki bu ölkələrin bir ictimai-iqtisadi formasıyadan digərinə keçid prosesi, ümumilikdə ölkələrin post-sənaye cəmiyyətinə keçidi ilə eyni zamana düşmüşdür. Ona görə də uzunmüddətli dövr ərzində mövcud olmuş planlı iqtisadiyyat şəraitində qazanılmış ixtisasların və əldə edilmiş peşə vərdislərinin müasir dövrün tələblərinə uyğunlaşmasını təmin etmək, məhz qarşıda duran vəzifələrdəndir.

Nəticə. Bütün bu deyilənlərdən belə bir nəticə çıxartmaq olar ki, yalnız iqtisadi inkişafın nəticələrindən “bəhrələnen” və iqtisadi inkişafdan asılı olan sahə kimi deyil, əksinə, ölkədə davamlı sosial-iqtisadi inkişafın təmin edilməsinin başlıca vasitələrindən biri kimi yanaşılmalıdır. Ona görə də “əvvəlcə iqtisadi inkişaf təmin ediləcək, sonra isə təhsil sistemi inkişaf edəcək” kimi mövcud yanaşma, ölkədə davamlı sosial-iqtisadi inkişafın təmin edilməsinə yönəldilmiş strategiyanın prinsipləri ilə sadəcə olaraq ziddiyyət təşkil edir. Müasir dövrdə iqtisadiyyatın inkişafındakı struktur dəyişikliklərini və əmək bazarının tələblərini nəzərə alaraq rəqabətqabiliyyətli ixtisaslar üzrə kadrların hazırlanması istiqamətində peşə təhsili sisteminin təkmilləşdirilməsi və bu məqsədlə metodologiyanın hazırlanması bir vəzifə kimi qarşıya qoyulmalıdır. Bu vəzifələr xüsusilə peşə standartları və onlara uyğun təlim standartlarının hazırlanması, işaxtaran və işsiz vətəndaşlar, eləcə də yuxarı sinif şagirdləri üçün peşəyönümü işinin və peşə hazırlığı kurslarının təşkil olunması tədbirlərinin həyata keçirilməsində büruzə verməlidir.

ƏDƏBİYYAT

1. Axundov S. Mənəvi tərbiyə və peşə orientasiyası üzrə iş. Bakı, 1974.
2. Klimov E.A. Peşəni necə seçməli (rus dilində). Moskva, 1984.
3. «Перспективы и тенденции в образовании взрослых» (сборник статей, составители: Уве Гартеншлегер, Херберт Хинцен).

Издательство «А.В.К.-тимошка», Санкт-Петербург, 2000.

4. Международная Организация Труда. Субрегиональное бюро МОТ для стран Восточной Европы и Центральной Азии. Разработка пакетов модульных учебных материалов и программно-методической документации для обеспечения профессионального обучения, ориентированного на занятость. 2006.

L.Huseynov

The role of adult education in meeting staffing needs in liberated areas

Abstract

The article emphasizes the need to restore and rebuild the economy in the liberated territories, substantiates the expediency of conducting an adult education system as an active employment measure that plays a role in choosing the right profession, and considers the nature and purpose of adult education, as well as key areas. The essence of andragogy was analyzed, the importance of the adult education system, vocational training and organization of additional education courses in terms of ensuring effective employment was noted.

Л.Гусейнов

Роль образования пожилых людей в удовлетворении кадровых потребностей на оккупированных территориях

Аннотация

В статье подчеркивается необходимость восстановления и реструктуризации экономики на территориях освобожденных от оккупаций, обоснована целесообразность создания системы образования для пожилых людей в качестве активной меры занятости, которая играет роль в правильном выборе профессии, а также рассматривается характер и цель образования для пожилых людей, а также ключевые области. Был проанализирован характер андрогогики, подчеркнута важность организации системы образования для пожилых людей, профессионального обучения и дополнительных учебных курсов с точки зрения обеспечения эффективной занятости.